

LES NARRACIONS DE LA NATIVITAT DE JESÚS

Marià Corbí

Alguns exemples de narracions de naixements meravellosos de grans personatges espirituals, déus i herois

Per intentar llegir les narracions evangèliques del naixement de Jesús des d'un punt de vista purament simbòlic i no com a cròniques de fets ni descripcions de la naturalesa d'allò diví i de la seva manifestació en Jesús, ens serà útil fer un compendi brevíssim de naixements meravellosos en altres tradicions espirituals.

Naixements miraculosos a Israel

Encara que de Moisès no es narra un naixement miraculós, sí que és miraculosa la seva supervivència a la persecució del faraó.

En la tradició bíblica abunden altres naixements miraculo-sos. A Israel, les narracions de naixements extraordinaris tenen característiques comunes: anunci del naixement per un àngel o un somni –o per ambdues coses a la vegada–; esterilitat de la dona abans de la intervenció divina; profecies i anuncis sobre el futur nounat; paraules o obres meravelloses de l'infant, etcètera. La majoria d'aquests elements intervenen en les narracions del naixement de Jesús.

Ara bé, aquestes estructures mitològiques no són un fenomen exclusiu d'Israel, ja que els naixements meravellosos són una estructura mitològica ancestral.

Mite de naixement de Krishna

«El rei Kamsa era un rei tirà. Tenia una germana, Devaki, a qui estimava molt. Devaki va contraure matrimoni amb Vasudeva, i el rei els va oferir molts presents amb motiu d'aquesta gran ocasió. Tot anava bé, però de sobte el rei va sentir una veu que li deia: "Oh, boig, per què et felicites per aquest casament? No saps que el vuitè fruit del seu ventre serà la causa de la teva mort?".

»El terrible Kamsa va saltar del seient i es va llençar sobre la seva germana, amb l'espasa alçada, disposat a matar-la. Vasudeva, ràpid com el vent, es va interposar entre ells i va aturar el rei. "Recorda que no és ella qui et provocarà la mort, sinó el nostre vuitè fill. Et prometo que tots els nostres fills et seran lliurats perquè decideixis la seva sort". Així és com Vasudeva va salvar la vida de Devaki, però van ser infinitament infeliços perquè el rei va assassinar cada fill seu al moment de néixer. No sabien com escapar-se d'aquest malefici.

»Aleshores, l'ànima de l'univers, el refugi de tots, Narayana, va entrar a la ment de Vasudeva. Lluïa com el sol de migdia. Devaki va rebre en ella el bon auguri personalitzat, l'essència de tota riquesa i glòria de l'univers, l'ànima indestructible, que habita en tot allò vivent i no vivent. Va tenir la gran fortuna de convertir-se en la mare del Senyor dels Senyors. Quan va estar embarassada del seu vuitè fill, Kamsa va ordenar tancar-la amb Vasudeva a la presó. Van ser tancats a la mateixa masmorra i lligats amb una única cadena. Com el llevat quan s'il·lumina en sortir la lluna, Devaki tenia un aspecte preciós, radiant, encara que el món no pogués veure-la, presa com estava a la masmorra de Kamsa. La seva brillantor quedava amagada com la llum que s'oculta en un gerro.

»Desconsolats, sense cap mena d'ajut, Vasudeva i Devaki pre-gaven i pregaven al Totpoderós, a l'Amor infinit. Li imploraven protecció per al seu fill. Resaven amb tant de fervor que al final van caure

desmaiats. Brahma, Mahadeva i tots els *devas* es van presentar al seu davant i, adreçant-se a Devaki, van dir: "Ets una princesa molt afortunada, perquè seràs la mare de Narayana, el Senyor. No temis Kamsa". Quan els van haver tranquil·litzat i reconfortat, van desaparèixer.

»El temps era propici. Tenia l'encant de totes les sis estacions. Els planetes i les estrelles estaven en la posició que indica pau i goig al món. Les quatre direccions eren clares i diàfanes; l'estrella Rohini, la que està governada per Prajapati, estava en ascendent. El cel era transparent i estava sembrat d'estrelles que brillaven amb molta intensitat; les aigües dels rius eren cristal·lines i dolces; els llacs estaven plens de flors de lotus; els arbres florien; bufava una brisa suau impregnada de la fragància intensa de les flors. Els focs que havien encès els bramans cremaven sense fum, i un aire de pau i tranquil·litzat cobria tota la terra. Les ments de tots els homes eren felices sense saber-ne el motiu. Només Kamsa era desgraciat. Els *siddhas* i *charanas* cantaven himnes de lloança, els *devas* i els *rishis* escampaven flors sobre la terra. Es va sentir un gran tro entre els núvols que semblava el rugir de l'oceà. Era mitjanit. I Narayana, que és el cor de tots, va néixer de Devaki, la muller de Vasudeva. Devaki va donar a llum Narayana, com el llevat dona la lluna gloriosa.

»Quan Vasudeva va mirar el nou-nat va quedar molt sorprès. Va veure que el que tenia als braços no era un ésser humà sinó el mateix Narayana. Va posar-lo a terra i, amb les mans juntes en senyal de veneració humil, va dir: "En la teva misericòrdia infinita per la terra i pels pobres Vasudeva i Devaki, has adoptat la forma d'un ésser humà. No sé com pronunciar les paraules d'emoció que envaeixen els meus llavis. Ja no sóc un desgraciat. Sóc el més afortunat de tots els homes i la meva dona té l'honor de ser la mare del Senyor. Gran és el teu favor per nosaltres"». ¹

Així es narra el naixement de Buda

«La concepció de Buda s'explica de la manera següent: en el temps del festival d'estiu de Kapilavatthu, Maha Maya, senyora de Suddhodana, va tenir un somni mentre jeia al seu llit. Va somiar que els quatre guardians dels punts cardinals l'aixecaven i la portaven cap als Himàlaies, i que una vegada allà la banyaven al llac Anotatta per després deixar-la sobre un llit celestial dins d'una mansió àuria del Turó de Plata. Aleshores el Bodhisatta, que s'havia convertit en un elefant blanc formós i duia una flor de lotus blanca a la trompa, es va apropar des del nord i va semblar tocar-li el flanc dret i penetrar-li el ventre. L'endemà, en despertar-se, va explicar el somni al seu marit i els bramans el van interpretar així: la senyora havia concebut un fill mascle que, en el cas d'adoptar la vida de llar, es convertiria en un monarca universal, i en el cas d'adoptar la vida religiosa es convertiria en un buda i trauria al món els vels de la ignorància i el pecat.

»També s'ha de relatar que, en el moment de l'encarnació, tant la terra com els cels van mostrar signes: els muts van parlar, els esguerrats van caminar, tots els homes van començar a pronunciar paraules de bondat, els instruments musicals van sonar per si sols, la terra es va cobrir de flors de lotus vingudes del cel i els arbres van florir. A més, a partir del moment de l'encarnació quatre *devas* van guardar el Bodhisatta i la seva mare per protegir-los de qualsevol mal. La mare no estava cansada i podia veure el fill en el seu ventre amb la mateixa claredat que es pot veure un fil en una gemma transparent. Així és com Maha Maya va dur el Bodhisatta durant deu mesos lunars, al cap dels quals va expressar el desig de visitar la seva família a Devadaha. En el camí de Kapilavatthu a Devadaha hi ha un petit bosc d'arbres que pertany a la gent d'ambdues ciutats i que en el moment del viatge de la reina estava ple de fruites i flors. Allà va voler descansar i va ser portada cap al més gran dels arbres de la sal, on es va parar. Quan va aixecar la mà per agafar una de les branques va saber que havia arribat el moment, i així, dreta i soste-nint la branca de l'arbre, va donar a llum. Quatre *devas* de Brahma van rebre el nen en una xarxa d'or i el van mostrar a la mare, dient: "Alegra't, oh, senyora! Un gran fill ha nascut de tu". El nen es va mantenir alçat, va fer set

¹ Cfr. *Srimad Bhagavatam*. [Traducció i pròleg d'Alberto Manzano]. Barcelona: Unilibro, 1978, pàg. 156-158; *El llibre del senyor*. *Srimad Bhagavatam*. [Traducció d'Artur Mari, amb la col·laboració de J. Duch]. Samādhi Marga, 1997, pàg. 293 i seg.

passos i va exclamar: "Sóc suprem al món. Aquest és el meu últim naixement: en endavant no hi haurà més naixements per a mi"».²

Fets extraordinaris en el naixement de Mahoma

Del profeta Mahoma també es narren les meravelles del seu naixement i la seva primera infància.

«La mare del profeta va explicar que quan el duia al ventre i es va apropar el moment del part al cap de nou mesos, va veure en un somni un àngel que baixava del cel i li deia: "El que portes al ventre és el més gran de tots els homes i la més noble de totes les criatures; quan donis a llum posa-li el nom de Mahoma i pronuncia aquestes paraules: 'Prenc recurs per a ell en Déu únic contra totes les males influències de tot tipus'". Va explicar el seu somni a 'Abdou'l-Mottalib. La nit en què el profeta va arribar al món, la seva mare el va mirar i va veure que en brollava una llum que arribava fins a Síria, i va veure tots els palaus d'aquell país; la llum que sortia d'ell també s'estenia al cel i tocava les estrelles. L'endemà al matí va cridar 'Abdou'l-Mottalib i li va explicar el que havia vist. Aleshores aquest va posar el nom de Mahoma a l'infant.

«Una altra tradició explica que, en el moment de néixer el profeta, tots els ídols que es trobaven a la ciutat de la Meca i al temple de la Ka'aba van caure de morros a terra; i els focs dels temples dels mags, a Aràbia i Pèrsia, es van extingir aquella nit.»³

Una altra tradició narra els prodigis dels primers moments de la vida del profeta:

«Nostre Senyor Mahoma (que Al·là estenguí sobre ell les seves benediccions i li concedeixi la pau) va néixer uns instants abans de l'alba d'un dilluns, el dotzè dia del mes de Rabi'el Aw-wal, de l'any de l'Elefant (el 29 d'agost del 570 de l'era cristiana).

«Quan va arribar al món estava net de qualsevol taca, circumcís per la seva naturalesa, i el cordó umbilical li havia estat tallat gràcies a les cures de l'àngel Gabriel. L'aire de la ciutat era funest per als infants de la seva edat, i els nobles tenien el costum de confiar-los a dides beduïnes, que els criaven a les seves *badiya* (terres habitades per beduïns o nòmades). Poc després del naixement de Mahoma, una desena de dones de la tribu dels Baní Sa'ad, sanes i bronzejades per l'aire vivificant del seu país, van arribar a la Meca buscant nens de llet. Una d'elles, Halima, el nom de la qual significa "la dolça", va tenir l'honor de servir com a dida al profeta d'Al·là.

«Halima bint Zu'aib va dir: "L'any era sec i el meu marit Hariz ben el Ozza i jo vivíem amb moltes dificultats. Vam decidir dirigir-nos a la Meca, on jo buscaria un nen de llet perquè els seus pares ens ajudessin a passar la misèria, així que ens vam unir a una caravana de dones de la nostra tribu que hi anaven amb la mateixa intenció.

«La somera que em feia de muntura estava tan en els ossos a causa de les privacions que va acabar caient a mig camí; i durant tota la nit el plor del nostre fill torturat per la gana ens interrompia el son: ni als meus pits ni a les mames de la camella que conduïa el meu marit no hi quedava una sola gota de llet per calmar-lo. I en l'insomni pensava: "Com podria, en aquella situació, pretendre fer-me càrrec d'un nen de llet?"

«Finalment vam arribar a la Meca, molt més tard que la nostra caravana. Un cop allà vam veure que tots els nens de llet havien estat adoptats per les nostres companyes, excepte un: Mahoma. El seu pare havia mort i la seva família tenia pocs recursos, malgrat la bona situació que es vivia a la Meca. Cap de les dides no se n'havia volgut fer càrrec. Al principi nosaltres també ens en vam desentendre, però em va fer vergonya tornar amb les mans buides i temia les bromes i xanxes de les meves companyes; a més, em va commoure pensar que aquell nen tan maco sucumbiria en l'aire malsà de la ciutat. La compassió va omplir el meu cor; vaig sentir que la llet tornava miraculosament als meus pits, llesta per brollar cap a Mahoma, i vaig dir al meu marit: "Per Al·là!, sento un gran desig d'adoptar aquest petit orfe, per més improbable que sigui que ens sigui rendible". "Tens raó –

² COOMARASWAMY, Ananda. *Buda y el Evangelio del Budismo*. Buenos Aires: Paidós, 1969, pàg. 18

³ TABARI. *Mohammed sceau des prophètes*. París, 1980, pàg. 26-27.

em va dir-, potser amb ell vingui la benedicció a la nostra tenda". Sense poder contenir-me em vaig precipitar sobre el preciós infant adormit i li vaig posar la mà al pit; va somriure obrint els seus ulls rutilants entre els que li vaig fer un petó. Després, estrenyent-lo entre els meus braços, vaig tornar al campament de la nostra caravana. El vaig col·locar al meu pit dret perquè agafés l'aliment que Al·là li concedís i, davant la meua sorpresa, va trobar amb què saciar-se; llavors li vaig oferir el pit esquerre però el va rebutjar per deixar-lo per al seu germà de llet. Sempre actuava de la mateixa manera. Quin fenomen més extraordinari! Per calmar la gana que em torturava, el meu espòs va aconseguir prou llet de les mamelles abans seques de la nostra camella i, per primera vegada en molt de temps, la nit ens va dur un son reparador. "Per Al·là! Halima –va dir el meu marit l'endemà–, has adoptat una criatura realment beneïda!". Vaig pujar amb el nen a la meua somera que, emprenent un ritme veloç, no va tardar a arribar i fins i tot va deixar enrere les meves companyes, que cridaven estupefactes: "Halima, subjecta la somera perquè puguem arribar juntes. Però aquesta és la burra que muntaves en sortir?". "Sí, i tant". "Aleshores té algun prodigi que no podem entendre".

»Vam arribar als campaments de Bani Sa'ad. Jo no coneixia cap terra més seca que la nostra, on els ramats sempre estaven delmats per la gana. Però per sorpresa nostra els vam trobar en millor estat que durant els anys més pròspers, i les mamelles de les ovelles ens van donar més llet de la que necessitàvem. Els ramats dels nostres veïns estaven, contràriament, en un estat lamentable, i els amos en culpaven els pastors: "Desgraciats, estúpids –cridaven–, porteu-los a pastar allà on pasturen els de Halima!". Els pastors obeïen, però en va, perquè l'herba tendra que semblava sortir de la terra per als nostres anyells es pansia immediatament al seu pas. La prosperitat i la benedicció no deixaven d'arribar a la nostra tenda. Quan Mahoma va fer dos anys el vaig deslletar. Tenia una naturale-sa veritablement excepcional: als nou mesos ja parlava amb un encant i un accent que tocava el fons del cor; mai no s'embrutava; mai no cridava ni plorava –excepte quan la seva nuesa s'exposava a la vista. Si a la nit s'incomodava i no es volia adormir, el treia de la tenda i la seva mirada es clavava immediatament a les estrelles amb admiració; li esclatava l'alegria i quan els seus ulls s'havien saciat d'espectacle acceptava tancar-se i deixar-se envair pel son».⁴

Prodigis en el naixement de Zaratustra

Se suposa que Zaratustra va arribar al món l'any 550 abans de Crist.

Així se n'explica el naixement: «Quan Dogdo, la mare de Zaratustra, estava embarassada de cinc mesos i vint dies va tenir un somni terrorífic. Li va semblar veure un núvol molt negre que, com l'ala d'una àguila gegantesca, cobria la llum i creava les tenebres més espantoses; d'aquest núvol va caure una pluja abundant d'animals de totes les espècies: tigres, lleons, llops, rinoceronts i serps que, armats amb dents llargues i agudes, van caure sobre la seva mansió. Una d'aquestes bèsties, més cruel i forta que la resta, es va llençar sobre Dogdo fent brams de furor i li va destrossar el ventre; en va arrencar Zaratustra i li va clavar les ungles amb la intenció de deixar-lo sense vida. En veure aquest monstre, els homes van començar a fer crits horribles, i Dogdo, tremolant, va cridar: "Qui em lliurarà del mal que m'amenaça?". "Deixeu de témer –va dir Zaratustra–. Apreneu a conèixer-lo, oh, mare meua! Encara que aquests monstres siguin molts i jo estigui sol, resistiré a tot el seu furor".

»Aquestes paraules van retornar la tranquil·litat a Dogdo, que va veure que sota el cel s'elevava una alta muntanya en l'indret on hi havia les bèsties. La llum del sol va dissipar el núvol tenebrós i el vent de la tardor va fer que les bèsties es dispersessin com fulles seques.

»Quan el dia ja havia avançat una mica va aparèixer un home jove, formós com la lluna plena i refulgent com Djemschid, amb una banya lluminosa a una mà, amb la qual havia d'arrencar l'arrel dels Dews, i un llibre a l'altra. Va llençar el llibre contra les feres, que van desaparèixer de la mansió de Dogdo com si haguessin estat reduïdes a cendra. Tot i així, van resistir les tres més fortes: el llop, el lleó i el tigre. El jove s'hi va acostar, les va colpejar una a una amb la banya lluminosa i les

---

⁴ N. Donet-S. Ben Ibrahim. *La vida de Muhammad (Assirah)*. Qatar: Asociación Musulmana en España, 1993, pàgs. 26-27.

va reduir al no-res. Immediatament després va agafar Zaratustra, el va tornar a col·locar dins del ventre de la seva mare, va bufar sobre ella i aquesta va quedar embarassada de nou.

»"No temis res –va dir acte seguit a Dogdo-. El rei del cel protegeix aquest infant, i tot el món està esperant la seva arribada, perquè és el profeta que Déu envia al seu poble. La seva llei omplirà el món d'alegria, i gràcies a ell l'anyell i el lleó aniran a beure a la mateixa font. No temis aquestes bèsties ferotges, perquè a qui socorre Déu, encara que tot el món se'n declari enemic, no li podria fer cap mal". Després de pronunciar aquestes paraules, el jove es va esvanir i Dogdo es va despertar.

»Dogdo va passar tres nits sense dormir, i quan va sortir el sol del quart dia es va presentar a casa de l'interpret de somnis, que no va dissimular una gran alegria en veure-la. L'ancià tenia l'astrolabi apuntant cap al sol i estudiava tot allò que s'havia d'esdevenir. Va agafar una planxa unida i una ploma, va observar els astres i, al cap d'una hora, es va posar a escriure. Va repassar el que havia escrit i, en acabar tots els seus càlculs, va dir a la mare de Zaratustra:

»"Veig el que cap home no ha vist mai. Estàs embarassada de cinc mesos i vint-i-tres dies. Quan s'hagi acomplert el teu temps, de tu naixerà un infant que serà anomenat *el beneït Zaratustra*. La llei que ha d'anunciar omplirà el món de joia. Els que segueixen la llei impura es declararan enemics seus i li faran la guerra. Tu patiràs, com has patit per les bèsties ferotges que has vist en somnis, però finalment venceràs. Has vist que un home jove baixava del sisè cel, brillant de llum; la banya enlluernadora i brillant que tenia en una mà designa la grandesa de Déu. El llibre que tenia a l'altra és el segell de la profecia, que fa fugir els Dews. Les altres tres bèsties indiquen la presència de tres enemics poderosos, però no podran amb ell. Hi haurà un rei que farà practicar públicament la bona llei, i a qui obeeixi les paraules de Zaratustra, Déu li atorgarà el paradís, i l'ànima dels seus enemics serà precipitada a l'infern"».⁵

Naixement de Saosyant, successor de Zaratustra i enviat final dels temps

«Per "vivent" ens referim a Saosyant, de qui s'espera fervorosament l'arribada. La tradició pehlevi diu que Saosyant sacsejarà els morts i farà ressuscitar tots els homes. Al final es produirà la transfiguració que té per objectiu que el món sigui immortal per tota l'eternitat. Aleshores se celebrarà el judici que determinarà la sort dels bons i els dolents. [...]

»Aviat es desenvolupa una doctrina sobre el naixement miraculós de Saosyant: es diu que la llavor de Zaratustra no ha desaparegut, sinó que està guardada per 99.999 *fravashis*, i que es troba en un llac, el Kasaoya. Un mite (que apareix en una època tardana però que està construït sobre una base avèstica) explica que una jove, anomenada en avèstic Eredatfedrî, s'hi va banyar. Fecundada per la llavor de Zaratustra, va donar a llum un fill Astvat-Arta. [...]

»El nom *Saosyant* és simbòlic, perquè significa "l'ordre (la veritat) encarnat". El redemptor és l'encarnació d'Asa (que equival a la noció vèdica Rita, que és la veritat, l'ordre de les coses, de la naturalesa, de la litúrgia i de la conducta moral), Ordre o Veritat. Pertany al món físic, encara que miraculosament neix d'una verge i encarna l'Amesa Spenta Asa (equivalent aproximat a l'Esperit Sant d'Ahura Mazdâ –el Senyor savi, el Déu suprem). Aturem-nos un moment per assenyalar la importància d'aquesta idea: el redemptor escatològic, que instaurarà el regne esperat per les potències bones sobre la terra, és un ésser diví nascut d'una verge, per tant, té un cos humà i una vida humana.

»Saosyant és l'enviat de Déu –una idea que resultarà clau en les religions d'Orient Pròxim. En això és l'hereu de Zaratustra, l'enviat per excel·lència».⁶

⁵ VARENNE, Jean. *Zoroastro*. Madrid: Edaf, 1976, pàg. 102-104.

⁶ WIDENGREN, G. *Les religions de l'Iran*. París: Payot, 1965, pàg. 127-129; DUCHENSE-GUILLEMIN, Jacques. *La religion de l'Iran ancien*. París, 1962, pàg. 193.

L'origen de Gengis Kan

Per narrar el naixement dels herois guerrers s'utilitza el mateix mitològema.

En l'estirp de Gengis Kan s'explica que un llop blau va baixar del cel i es va casar amb una cervatella. D'ells en va néixer Batachijan, avantpassat de Gengis Kan.

D'aquesta descendència, Alan la Bella va tenir tres fills sense marit: Bugu Jatagui, Bagatu i Bodonkar.

La narració diu així: «Alan va dir: "Vosaltres, els meus dos fills grans Belgunutei i Bugunutei, dubteu de mi, parleu entre vosaltres, dieu darrere meu: 'Va tenir tres fills més, de qui són?'. Jo us ho diré. Sapigueu que a la nit, un home del color de la llum entrava pel forat del sostre de la meua tenda. Es tombava sobre meu i em tocava el ventre. La seva llum m'entrava a dins. Després, sortia corrents com un gos de llum pels rajos del sol o de la lluna. Com podeu pensar mal de mi? No veieu que són fills que vénen del cel? Com podeu pensar que són persones vils? Quan siguin prínceps, tots ho veureu, tots ho veuran"».

D'aquesta descendència procedeix Gengis Kan, el naixement del qual es narra de la manera següent: «En un combat, Yesuguei (pare de Gengis Kan) va prendre captiu un cap tàrtar anomenat Temujin. Aleshores acampaven al peu del Deligun, a la vora de l'Onon. Allà és on Joguelun va donar a llum el seu primer fill. Així va néixer Gengis Kan.

»Va sortir del ventre de la seva mare amb un grumoll de sang, gran com una taba, agafat al puny dret.

»Li van posar Temujin i van dir: "Va néixer quan el seu pare va prendre captiu Temujin el tàrtar"».⁷

Els naixements meravellosos a Grècia i Roma

Els herois i grans militars grecs i romans també van narrar genealogies en què parlaven d'una ascendència divina. La *gens* Júlia a què pertanyien Cèsar i August, que pretenien ser descendents d'Enees i tenir, per tant, Venus com a avantpassada. Enees era fill d'Anquises i Afrodita. El seu pare, fill de Capis, era descendent de l'estirp de Dàrdanos i, per tant, del mateix Zeus.

Si bé podríem presentar molts exemples del món hel·lènic i romà, com que són prou coneguts amb aquests n'hi haurà prou.

M'he aturat en la narració de naixements miraculosos de grans personatges religiosos, déus i herois per deixar constància que el mitològema «naixement miraculós» és una estructura ancestral, vigent tant al món jueu com a l'hel·lènic. Es podria dir que és un mitològema que transcendeix totes les cultures. De fet, els exemples que es podrien presentar són innombrables, per això m'he cenyit a grans personatges de la història de l'espiritualitat humana i a alguns casos d'herois.

Amb aquestes dades, les reflexions sobre el caràcter simbòlic de les narracions evangèliques del naixement de Jesús queden, sense cap mena de dubte, més ben emmarcades.

Una mica de teoria sobre els mites i les narracions sagrades

La pretensió bàsica dels mites, símbols, rituals i narracions sagrades és concloure la nostra indeterminació genètica per fer-nos animals viables. No m'estendré en aquest punt perquè ja n'he parlat moltes vegades.

---

⁷ *El libro secreto de los mongoles*. [Versió de José Manuel Álvarez Flórez]. Barcelona: Muchnik Editores, 1985, pàg. 33, 35-36, 43.

Tenint en compte que han d'inscriure en les nostres ments i en el nostre sentir uns patrons de comprensió, valoració i acció adequats a una forma particular de supervivència industrial, han de ser formacions axiològiques. No poden ser meres estructures conceptuals. Han de programar un grup de vivents perquè interpretin el món i a si mateixos d'una manera adequada a la seva forma de vida i, sobretot, els han d'estimular perquè valorin el medi i hi actuïn.

Vistos des de la situació cultural en què ens trobem, la pretensió dels mites, símbols, rituals i narracions sagrades no era descriure la realitat ni descriure fets, sinó imprimir a la ment i al sentir dels individus i grups la manera de llegir i valorar el medi i a si mateixos, per tal que actuessin adequadament i convenientment cohesionats per sobreviure amb eficàcia. Així doncs, no descriuen la realitat sinó que la modelaven d'acord amb una forma de vida.

Tots els vivents modelem la realitat segons les nostres necessitats i les maneres de satisfèr-les, en això som una espècie vivent entre altres. La diferència és que la resta d'espècies vivents modelen la realitat a través de la genètica i nosaltres ho hem de fer a través de la cultura.

Entesa aquesta finalitat de les formacions lingüístiques i expressives, els individus d'una col·lectivitat preindustrial determinada han d'interpretar el que diuen els seus mites i narracions sagrades com una descripció fidedigna de la realitat. Si no ho fan, els mites, símbols i narracions no poden exercir la funció programadora per a la qual van ser creats. Els mites i símbols han de construir un món cultural tan cert i indubtable com el món construït genèticament per a les mosques, paparres i camells.

Aquesta necessitat imperiosa d'interpretar el que diuen els mites, símbols, narracions sagrades i rituals com una descripció fidedigna de la realitat l'anomenarem *epistemologia mítica*.

Per la seva funció programadora, els mites i símbols s'han d'interpretar com diuen les paraules i narracions. Els grups sobreviuen en el medi gràcies a aquesta manera d'entendre i sentir. Ara bé, quan aquestes narracions parlen de les dimensions sagrades i absolutes de la realitat, per efecte de l'epistemologia mítica, també s'han d'interpretar com diuen les narracions. Si no es fes així es destruiria el programa que dóna viabilitat vital al grup.

Com a conclusió a aquestes reflexions, vull apuntar que durant tota l'etapa preindustrial, i fins i tot per a les seccions socials que van viure –i viuen– de manera preindustrial durant la primera revolució industrial, el que deien els mites, símbols, narracions sagrades i rituals s'havia d'interpretar indefectiblement com a descripcions de la realitat. Tant en el que feia referència a aquest món com en el que feia referència a la dimensió absoluta de la realitat.

En aquest sentit, l'epistemologia mítica és coetània de les societats preindustrials i era conseqüència i causa de les seves formes estàtiques de vida, que havien d'excloure el canvi.

Les formes de vida de les societats estàtiques s'elaboraven durant centenars d'anys i quan resultaven eficaces per a la supervivència dels grups humans es fixaven amb l'objectiu d'excloure els riscos que sempre comporten els canvis. L'epistemologia mítica, que sorgia del paper socialitzador i programador dels mites i narracions –que, a més, expressaven la dimensió absoluta de la realitat–, era el mitjà eficaç per bloquejar els canvis claus en les formes de vida. D'aquesta manera van poder perdurar durant mil·lennis.

Si el que diuen els mites, símbols i rituals és una descripció de la realitat humana i divina, i és una descripció i un projecte de vida amb garantia divina, qualsevol canvi d'importància és il·lícit. Suposa un delictes i una ofensa a allò revelat i establert per Déu o pels avantpassats sagrats.

Segons aquesta manera d'entendre i valorar, les societats que van viure de manera preindustrial es van articular al voltant de creences i submissions. En aquestes, l'epistemologia mítica era un sistema de creences individuals i col·lectives.

Si la vida col·lectiva s'articulava i es recolzava al voltant de les creences que sorgien de la lectura i valoració dels mites i símbols des d'una epistemologia mítica, la vida espiritual s'havia d'articular i expressar forçosament de la mateixa manera. Altrament hauria descreditat el procediment de socialització i programació col·lectiva. El que es deia de Déu, de l'àmbit diví i espiritual, es creia que el descrivia adequadament, com una revelació divina.

Les narracions deien el que és, i en entendre's així bloquejaven el canvi. Si el que deien els mites i símbols resultava eficaç per viure, es verificaven. Aquesta verificació quotidiana s'estenia, d'alguna manera, al que deien de l'àmbit espiritual i diví.

La noció *revelació* i *llegat dels avantpassats sagrats* explicita i rebla la manera de ser de l'epistemologia mítica.

Els grans personatges religiosos que apareixen durant aquest llarg període de la humanitat s'han de llegir i viure des dels mites, símbols, narracions i ritus que programen les col·lectivitats, per tant, s'han de llegir i viure des de l'epistemologia mítica. Això significa que s'han de llegir i viure des de les creences exclusives i excloents, perquè no hi ha res més possible.

És el que va succeir amb Jesús: se'l va mitologitzar i a continuació se'n va llegir la mitologització des de l'epistemologia mítica.

La lectura dels grans mestres de l'esperit des de les creences i des de l'epistemologia mítica – que comporta exclusivitat i exclusió – va crear les religions. Les religions són les maneres de viure la dimensió espiritual de l'existència en l'època preindustrial, des de mites, símbols i narracions. Tot plegat llegit des de l'epistemologia mítica.

Quan els col·lectius viuen de la ciència, la tecnologia i la indústria, desapareixen les societats preindustrials. Aleshores la vida col·lectiva ja no es recolza en les interpretacions que fan els mites, sinó en les descripcions de la realitat que fa la ciència, la tecnologia i la indústria contínuament canviant. Així doncs, les noves societats d'innovació i canvi continu ja no es programen amb mites i narracions sagrades ni s'articulen sobre creences, revelacions ni llegats intocables dels avantpassats.

En eliminar els mites i símbols com a sistema col·lectiu de programació, desapareix l'epistemologia mítica. Els canvis continus en tots els ordres ens forcen a entendre que les nostres paraules, teories i projectes *no descriuen la realitat sinó que la modelen* per tal que puguem actuar-hi amb més eficàcia i sobrevisquem millor.

Aquest tipus de societat ha d'excloure les creences, perquè fixen. En fer-ho, han de revisar amb profunditat la noció de revelació espiritual. A més, com que les noves societats són globals, també han d'eliminar els exclusivismes i les exclusions.

Les societats ja no s'articulen sobre revelacions divines sinó sobre postulats axiològics i projectes construïts des d'aquests postulats. Tot plegat està construït per nosaltres mateixos i necessita canvis cada vegada que les innovacions científiques, tecnològiques, industrials i organitzatives ho requereixen.

La ciència i la tècnica modelen les realitats, i nosaltres vivim d'aquesta modelització. Però també sabem que, quan demà canviïn, haurem de viure d'una altra manera.

Per als que vivim en aquestes condicions culturals –i en l'epistemologia que imposen explícitament o implícitament–, els mites, símbols, rituals i narracions sagrades només poden ser metàfores que parlen de la dimensió absoluta de la nostra existència i de l'existència de tota realitat.

No ens queda altra possibilitat que llegir-los com a metàfores del que es troba més enllà de totes les nostres construccions i de totes les dualitats que necessitem construir per viure en el medi, satisfent les nostres necessitats.

Des d'aquesta perspectiva farem l'exercici de llegir i entendre les narracions del naixement de Jesús.

La voluntat de les narracions mitològiques

Les reflexions precedents ens porten a concloure que les narracions del naixement de Jesús no són la crònica d'uns esdeveniments ni descriuen la naturalesa de Jesús, sinó que simbolitzen i mitologitzen la seva persona narrant-ne el naixement.

Per entendre el missatge espiritual d'aquests passatges seria un error intentar desmitologitzar-los o eliminar-ne els símbols. El que cal entendre ha de ser mitjançant aquestes narracions mitològiques i els símbols que contenen.

El que revelen aquestes narracions –i es tracta de revelacions veritables– no són fets ni veritats formulables; el que revelen és l'«innombrable» vist i sentit en Jesús. I ho fan de l'única manera que es pot fer: amb narracions carregades de símbols polivalents.

No es tracta, doncs, d'interpretar aquestes narracions, sinó d'entendre i sentir el que diuen, perquè la seva intenció és parlar, amb paraules, del que es troba més enllà de les paraules. Intentar interpretar aquestes narracions reduint-les a unes quantes veritats formulades és com intentar interpretar amb paraules una simfonia, un quadre o fins i tot una poesia. Totes aquestes coses no estan fetes per ser interpretades o reduïdes a fórmules intocables, sinó per ser enteses, sentides i posades en pràctica.

Interpretar les escriptures arribant a formulacions que es consideren la seva veritat o arribant a doctrines que es consideren la formulació de la veritat que revelen és romandre al regne de les paraules humanes, de les construccions humanes. És no sortir de l'estructura dual, pròpia d'un subjecte de necessitat en un medi del qual viu; és no sortir del que Buda anomenava *el gran constructor, el desig*; és buscar en aquestes narracions, veritats a què aferrar-se, solucions per a la vida i la mort; és buscar remeis als nostres temors i desitjos més profunds; solucions als nostres problemes morals, organitzatius; és buscar en les escriptures projectes de vida vinguts dels cels; és buscar-hi com hem d'interpretar la realitat, com l'hem de valorar i com hi hem d'actuar.

Els mites i símbols, en el seu ús espiritual –no en el seu ús programador preindustrial–, s'expressen en paraules, per conduir més enllà de les paraules, per conduir al que no té lloc en cap de les nostres imatges o concepcions, ni està a la mida ni al servei de les nostres necessitats de pobres vivents.

Com van llegir els nostres avantpassats el Nadal i com podem llegir-lo nosaltres

Els nostres avantpassats de les societats industrials, o els que van viure en els sectors no industrials de les societats de la primera industrialització, podien buscar en els mites i narracions de les escriptures les solucions a tots els seus problemes, i trobar-les, perquè els mites, símbols i narracions eren bàsicament programes i projectes col·lectius de vida que, a més, també expressaven la dimensió absoluta de la vida i la realitat. Tanmateix, aquestes solucions i programes eren per a un tipus de societat que ja no existeix als països desenvolupats.

Gràcies a aquesta doble dimensió dels mites i narracions (la de la pràctica quotidiana, i l'espiritual i absoluta), les solucions als problemes dels homes quedaven sacralitzades. En l'experiència de la gent s'unia, indissolublement, la dimensió absoluta del viure amb el programa col·lectiu; s'unia la creença i la fe, entesa com a notícia de l'absolut. L'absolut es llegia i es vivia des de l'epistemologia mítica, per tant, el que es deia del naixement i la naturalesa del nen Jesús descrivia la realitat tal com era.

Podríem dir que els nostres avantpassats utilitzaven correctament, des d'un punt de vista espiritual, els símbols i narracions del Nadal. Però per a ells aquests símbols i narracions estaven teixits amb fils molt resistents a causa de la seva funció programadora i a causa de l'epistemologia mítica (conseqüència de la funció programadora dels mites).

Per a nosaltres, els mites ja no són programa ni projecte col·lectiu de vida, per tant, no podem trobar-hi res del que els nostres avantpassats hi buscaven i trobaven. Totes les solucions als nostres problemes les hem de construir nosaltres mateixos, recolzant-nos en la informació que ens proporciona la ciència i en les possibilitats de la tecnologia.

Des d'aquesta informació i aquestes possibilitats hem de formular els postulats axiològics que regeixin totes les construccions de projectes de vida que nosaltres mateixos edifiquem,

aprofitant el creixement constant dels nostres coneixements i de les noves possibilitats tecnològiques i organitzatives.

En les nostres noves condicions culturals, les narracions venerables, de teixit tan resistent en el passat, es diluiran a les nostres mans i perdran tot el prestigi a menys que entenguem, amb tota claredat, que ens parlen del que és impossible parlar, del que només es pot suggerir i apuntar.

Des d'un punt de vista purament espiritual, aquesta situació nostra és privilegiada perquè ens allunya de tota idolatria, dogma-tisme, intolerància o complaença. Estem despullats davant d'allò despullat. I en aquesta condició de desposseïment radical, les narracions i símbols de la Nativitat ens poden transmetre el seu missatge amb netedat.

En les narracions del Nadal ja només hi podem trobar un dir que apunta al que es va revelar en Jesús i que es troba més enllà de totes les nostres construccions doctrinals, de totes les nostres categories i possibilitats de dir.

Les Sagrades Escripures són ininterpretables, per tant, també ho és el Nadal

Es pot parlar del que diuen les Escripures, però no es poden interpretar si per *interpretar* entenem arribar a formulacions de la veritat que es consideren revelades, extreure'n projectes de vida col·lectiva, normes de moralitat, tipus d'organització social, familiar o religiosa, o un sentit de la vida que suposi unes maneres de viure vingudes dels cels.

Es pot discórrer sobre la riquesa de la significació dels sím-bols, mites i narracions de les Escripures, però el que es digui només és vàlid per ajudar a entendre i per endinsar-se en la manera que tenen els textos d'apuntar a l'absolut, a allò innombrable, al que es troba més enllà de tota la nostra capacitat de representació i simbolització.

Aquest discórrer sobre les Escripures i, en concret, sobre les narracions del naixement de Jesús, no és una interpretació; de la mateixa manera que no és una interpretació parlar de la riquesa i profunditat expressiva d'una simfonia, un quadre, una escultura o fins i tot un poema.

Això és el que intentarem fer amb el nucli de les narracions de la Nativitat de Jesús. Si ho fem correctament, no n'obtidrem la narració d'uns fets ni la formulació de la naturalesa de Jesús, sinó la manera com van expressar i concebre el seu naixement aquells que el van estimar i entendre. *Els que el van seguir, imaginant el seu naixement, van expressar el missatge de Jesús de Natzaret.*

El resultat d'una lectura com aquesta ha de ser entendre, amb la ment i el cor, el que revelen aquestes narracions. I la comprensió a què arribem és llum, calor i certesa, però no és res formulable.

Si entenem aquest missatge –dit amb paraules però que no és un missatge de paraules sinó una revelació inefable–, entendrem com hem de caminar fins a la plenitud del coneixement silencios. Entendrem també com hem d'allunyar-nos dels barrots de la presó construïda per els nostres temors i els nostres desitjos; entendrem com hem d'allunyar-nos del nostre pensar, sentir i actuar com a deprecadors despietats, per aproximar-nos a la condició d'amants que no posen condicions per estimar.

De manera semblant, només amb símbols, narracions simbò-liques i mites es pot parlar dels grans de l'esperit. Els grans mestres de l'esperit són ininterpretables perquè estan submergits en la llum tenebrosa de l'absolut. «El que és» els embolcalla en una foscor llumi-nosa, en una llum tan fora de la nostra mesura que resulta foscor sense deixar de ser llum. A causa d'aquesta unió amb l'absolut, la na-turalesa dels grans de l'esperit no es pot interpretar, no es pot dir, en-cara que puguem parlar d'ells amb símbols i narracions, que són com metàfores que apunten al seu misteri sense possibilitat de descriure'l.

Jesús de Natzaret està submergit completament en aquest núvol del no-saber, en aquesta boira lluminosa. Les narracions del seu naixement parlen d'ell intentant al·ludir a aquesta llum resplendent i fosca que l'embolcalla.

Les interpretacions de Jesús de Natzaret

D'ençà de la seva aparició, Jesús ha estat interpretat de moltes maneres: com a rabí, com un profeta, com el profeta que anuncia l'arribada del regne de Déu, com el messies, com a àngel de Déu, com a fill de Déu en sentit hebreu (escollit de Déu, estimat per Déu), com a fill de Déu en sentit hel·lènic, i com a logos de Déu.

S'ha pensat que va rebre la missió i la filiació divina al Jordà, o que la va rebre en la seva mort i resurrecció. Ha estat interpretat com a no preexistent, com a vagament preexistent, com a *dynamis* de Déu, com a clarament preexistent.

Durant segles es van donar aquestes diferents interpretacions sense que cap no s'imposés amb claredat a les altres. Quan l'Imperi romà va destruir Jerusalem i el «moviment de Jesús» es va convertir en la religió oficial de l'Imperi, la interpretació hel·lènica de Jesús com a fill real de Déu i com a logos de Déu es va imposar a la resta, i ho va fer gràcies al suport de l'Imperi, ja que era la més coherent amb la seva ideologia. En conseqüència, des d'aquesta posició oficial es van perseguir la resta d'interpretacions fins que es van fer desaparèixer entre els seguidors de Jesús.

En societats articulades sobre creences i, per tant, sobre interpretacions intocables, com són totes les societats preindustrials, Jesús de Natzaret s'havia d'interpretar amb una interpretació intocable, des de les creences. No n'hi havia prou amb la fe, es necessitava una fe-creença. És a dir, es necessitava un seguiment de Jesús, una entrega a la seva invitació –això seria la fe– que, a més, anés acompanyada d'una interpretació intocable, tant de la seva persona com del seu missatge –això seria la creença. Així doncs, la fe va esdevenir fe-creença, fe-doctrina intocable. En el món de l'Imperi romà es va adoptar la interpretació hel·lènica de Jesús i es van marginar i perseguir totes les interpretacions restants, sobretot l'hebrea.

En societats articulades sense creences, com són totes les societats d'innovació i de coneixement, la fe no pot estar unida a la creença. El motiu és que les societats que requereixen un canvi continu de les seves creences i interpretacions de la realitat, la seva tecnologia, la seva manera de treballar i organitzar-se i fins i tot els seus sistemes de valors i la seva cohesió col·lectiva, han de rebutjar tot el que fixi –i les creences, enteses com a revelació divina, fixen.

És possible tenir fe en Jesús sense creences. No només és possible, sinó que és necessari poder accedir a una fe lliure de creences intocables. Per tant, a més de possible és necessari apropiarse a Jesús de Natzaret i als textos que en parlen amb fe però sense creences. Això significa apropiarse a Jesús amb tot el cor i tota la ment però sense intentar interpretar-lo, sense intentar descriure'n la naturalesa.

A banda de les raons culturals que ens dissuadeixen d'intentar encaixonar Jesús en una sola interpretació, encara que sigui summament enaltidora de la seva figura, hi ha raons més profundes – espirituals, aquesta vegada – per no fer-ho. Tot i que ja les hem indicat, hi insistirem una mica més.

Jesús és un home que revela, que manifesta en la seva persona l'absolut innombrable, el buit de qualsevol categorització possible. Si Jesús revela aquest abisme absolut innombrable, l'abisme l'envaeix amb el seu buit i la seva condició inefable. Així doncs, segueix sent home, però un home envaït, amarat d'abisme. La seva naturalesa humana no desapareix però queda embolcada per l'abisme inconcebible.

La seva naturalesa humana fa present l'absolut inconcebible, in formulable; i, en fer-ho, l'inconcebible el fa inconcebible a ell. Per tant, la presència de Jesús és la presència de l'absolut ininterpretable.

La seva humanitat és la presència i la certesa d'Això inefable, absolutament buit de qualsevol categorització o representació possible.

En conseqüència, les dificultats que les societats dinàmiques i globalitzades creen a la interpretació de Jesús de Natzaret des de la fe-creença resulten beneficioses per a una comprensió més correcta de la seva realitat.

Tot parlar sobre Jesús és apofàtic o simbòlic

Parlar de Jesús dient que té dues naturaleses –la divina i la humana– i una persona –la segona persona de la Trinitat– correspon a una manera de parlar que suposa una noció de naturalesa humana i una noció de naturalesa divina. Es tracta de supòsits d'una cultura que ja no és la nostra. Per al nostre tipus de cultura, aquesta formulació resulta inadequada.

Té sentit parlar de «naturalesa divina»? Quin sentit pot tenir parlar de la naturalesa de l'absolut inconcebible? I quin sentit pot tenir parlar de la naturalesa del que no és «altre» de res ni de ningú?

Tot parlar de l'absolut és o purament apofàtic o simbòlic. Si és apofàtic només diu el que no és; si és simbòlic és només un apuntament que s'enfonsa en l'abisme de l'inconcebible.

D'altra banda, quin sentit té parlar de la «naturalesa humana» si el que ens caracteritza com a espècie és que deixem la nostra naturalesa perpètuament oberta a la nostra programació? El que caracteritza la nostra espècie és la doble experiència d'allò real. Aquesta doble experiència és el fonament incommovible del desfonament de la nostra manera de ser, que ens arrossega a una naturalesa no-naturalesa.

Tenim una relació necessitada amb allò real, però fins i tot aquesta necessitat sempre està oberta en la seva concreció i no està definida. Malgrat aquests trets, encara es podria parlar de la nostra dimensió necessitada com d'una certa naturalesa, indeterminada en molts punts clau de la seva concreció però dotada d'instruments per fer-se un vivent viable en cada situació cultural. En qualsevol cas, es tracta d'una naturalesa no-naturalesa.

Pel que fa al nostre accés absolut a allò real, que és el nostre accés gratuït a allò real, no es pot parlar de naturalesa. Per aquest costat del nostre ésser quedem desfonats, i per aquest desfonament ens envaeix l'innombrable, ja que el nostre ésser s'enfonsa en el seu gran abisme.

Per consegüent, encara que entenguem i justifiquem la mane-ra de parlar de la tradició, que està arrelada en la cultura hel·lènica, avui no té massa sentit parlar de les dues naturaleses de Crist.

A més, aplicar la noció de persona a Déu també és una mera imatge, un símbol. La noció de persona, entesa com el conjunt de temors i desigs particulars, exclusius i primaris de cada ésser humà, que funcionen com a patró d'interpretació, valoració i acció de cada individu, tampoc no és aplicable a Déu, excepte com a símbol que apunta cap a l'abisme, més enllà de qualsevol conceptualització i representació possible.

Per tant, dir que Jesús té dues naturaleses i una sola persona, la divina, amb una formulació hel·lènica, que pretén orientar la nostra aproximació al seu ésser, actualment és no dir res que sigui conceptualment coherent.

Té sentit entendre aquesta formulació com a representació simbòlica perquè pot orientar el nostre treball interior. Ara bé, hem de saber que aquesta formulació no descriu Jesús sinó que només ens enfonsa en l'abisme inconcebible que es manifesta en aquest home i que, en fer-ho, l'embolcalla en la boira espessa del «sense forma ni nom».

La revelació en Jesús ens porta a entendre que Déu, el Pare (termes que són símbols), «El que és» (que també és una manera conceptual d'apuntar-lo però no de descriure'l), no és «altre» de res, i que la naturalesa humana no és «altra» de l'abisme de la divinitat.

Per tant, en les nostres condicions culturals, l'actitud correcta és apropar-se a Jesús amb fe però sense pretendre interpretar-lo, silenciant qualsevol intent d'interpretació.

Els símbols en les narracions del Nadal

La nit del solstici d'hivern

El solstici d'hivern és el moment terrestre en què, a les nostres latituds, la foscor de la nit comença a escurçar-se per donar més pas a la llum. Un bon símbol de la incidència del naixement de Jesús a les tenebres de la història humana.

El *cel nocturn* també és un símbol potent; en ell s'expressa explícitament, immediatament i clarament –encara que enmig de la foscor– la immensitat inabastable de la realitat. En la mitjanit s'expressa l'esplendor dels cels de dimensions sense fi; s'expressa la riquesa misteriosa inesgotable, com la nit mateixa, de la complexitat de la terra i la vida. I s'expressa, amb tota evidència, la proximitat de tota aquesta grandesa, una proximitat tan total i envoltant com la foscor de la nit que ens absorbeix.

Tota aquesta immensitat de foscor i de llum còsmica està prenyada de sacralitat, una sacralitat que omple per complet el gran úter de la nit que ens absorbeix i que penetra per dins i per fora, com l'aire fred de les nits d'hivern.

En aquesta foscor i llum còsmica, en el punt d'inflexió del trànsit cap a la llum, en el fred d'una nit d'hivern, el mite que ens van transmetre els nostres pares diu que aquesta sacralitat potent i total és, malgrat la seva aparença, per a nosaltres pobres animals de carn dèbil, tan accessible, tan càlida i tendra, tan de la nostra naturalesa, tan lligada amb tot el seu ésser a nosaltres com un dels nostres fills acabats de néixer.

El mite que situa el naixement de Jesús en la mitjanit del solstici d'hivern *ens parla d'aquest món i de nosaltres mateixos, recordant, alhora, el naixement de qui ens va parlar, a nosaltres, bàrbars d'Occident, de tot això, per primera vegada, amb eloqüència.*

El mite ens invita a veure el cosmos i els homes d'una manera no quotidiana. El missatge de la realitat que ens envolta, fins i tot en la foscor d'una nit freda d'hivern, és un missatge d'una amabilitat amb rostre humà, tan assequible i proper com un infant.

Aquesta va ser l'ensenyança de Jesús, i això se simbolitza en el seu naixement.

Les narracions evangèliques del naixement de Jesús i les tradicions populars que s'han construït sobre elles són un poderós mite expressiu que ens parla, com un gran poema, del misteri sagrat que s'amaga en el si immens del cosmos. Un misteri simbolitzat per la *nit còsmica hivernal*, per la *terra*, simbolitzada en la gruta, per la *vida*, simbolitzada en el bou i la mula, i per la *nostra espècie*, simbolitzada en Maria.

Aquest misteri sagrat de tot és el misteri íntim de cadascú de nosaltres. I en el si d'aquest misteri neix l'absolut innumerable en el cos fràgil d'un infant de la nostra espècie, neix en nosaltres com ho va fer en Maria.

En el gran intent d'aquestes narracions, el que és important no és creure o no creure. Com en els poemes, el que és important és deixar-se portar per la força expressiva del mite, per experimentar, de manera íntima i tan clarament i càlidament com sigui possible, aquesta presència oculta que neix en tot i en nosaltres mateixos quan, gràcies a les ensenyances de Jesús, ho escoltem tot amb veneració i en silenci.

El part d'una verge, els pastors i els mags

El part és el símbol nuclear de les narracions del naixement de Jesús.

En el si del solstici d'hivern, reneix el sol, font de vida.

En el si de la nit, neix la llum del matí.

En el si de la terra, en una cova, neix la vida.

En el si d'una dona, que és el si de la nostra espècie, neix «el que és», l'encarnació de l'absolut.

En el si de la nostra naturalesa animal, depredadora, neix la possibilitat de la llibertat de tota necessitat, neix «el que és», que no necessita de res.

Maria concentra tots aquests símbols confluents, perquè és cosmos, foscor, terra i dona. Però és una dona verge. La seva virgi-nitat significa que res no macula el cosmos, ni la terra, ni la vida, ni la nostra espècie, perquè res no pot ocultar o cobrir el rostre del Manifest. Tota la naturalesa és

verge, fins i tot la nostra naturalesa. I tot és com una verge que pareix l'Únic. Només els nostres ulls i el nostre cor poden estar maculats quan mirem tot el que ens envolta amb la mirada d'un depredador.

La virginitat de Maria també significa que, encara que la realitat que construïm amb la nostra ment, els nostres sentits i la nostra necessitat sigui capaç de parir l'Únic, el Clement i el Manifest, no és per obra nostra, ni del cosmos, ni de la vida. Per més que el nostre ésser i el de tota la realitat estigui prenyat d'Absolut i el doni a llum, està engendrat pel misteri. En terminologia hel·lenista: aquell Altre no és fruit nostre, ni del nostre esforç, sinó que és el misteri en el si del misteri, és «fill de Déu».

La persona i la predicació de Jesús de Natzaret va fer que els seus deixebles es trobessin cara a cara amb l'absolut, en la persona de Jesús, en tota realitat i en la vida. Van veure el que no es pot definir però que s'experimenta com a no-mort, com a no-animal, com a fi de la foscor, com a llum, vida, poder, esperit. Per a ells Jesús va ser home i més que home. En la narració del Nadal s'expressa l'impacte que Jesús va tenir en aquells que el van conèixer, un impacte que va prendre forma en la figura «fill d'una verge». Una manera de dir que va ser fill d'una dona i, per tant, de la condició humana, i fill de Déu; dues realitats en una unitat.

Aquesta és la gran proclama del Nadal: *la realitat veritablement real es troba en el si de la foscor de la nostra quotidianitat, del nostre viure i del nostre ésser.*

El *Gran Esdeveniment* en el cosmos, en la terra, en la vida i en l'espècie humana és com un part sagrat. I el que revela aquest part no és una realitat aterridora; és una realitat amable, dolça, tendra, propera i vulnerable com un infant als braços de la seva mare.

El mite també ens parla de les condicions necessàries per poder observar aquest Gran Esdeveniment, que és el que Jesús ens va revelar. Diu la narració que qui vulgui ser testimoni d'aquest naixement s'ha de fer pobre i senzill com els pastors d'Israel. Qui és pobre d'esperit no té res a defensar. Qui no té res a defensar veu les coses directament, sense intenció. I qui no té intenció, aquest és el senzill.

El mite assenyala una segona condició per poder presenciar aquest naixement que és el Gran Esdeveniment: cal implicar-se en la indagació de la veritat, tal com van fer els mags iranians. Van estimar la veritat amb tanta passió i dedicació que van abandonar les seves llars i el seu país per anar a trobar-la. Qui és capaç d'actuar així també és pobre d'esperit i senzill.

Els humils i pietosos, com Anna i Simeó, també ho van arribar a veure.

És bonic i encertat que els deixebles de Jesús relacionessin *el gran mite universal del naixement de déus i herois* amb la memòria de Jesús i el seu llegat. Té sentit aprendre a viure aquest gran mite en societats laiques i sense creences com les nostres, amb l'objectiu de rescatar la consciència profunda de l'existència humana en aquest cosmos immens i misteriós.

Aquest va ser el llegat de Jesús, compendiat en unes narracions breus dels seus deixebles sobre el seu naixement miraculós.

Jesús de Natzaret, el que va néixer al pessebre, ¿el Senyor?

Jesús el Natzarè ha tingut nombrosos seguidors, molts dels quals l'han estimat apassionadament i l'han venerat i respectat. Per raó d'aquest amor i respecte el van elevar al nivell més alt, que per a societats agrario-autoritàries va significar fer-lo Senyor.

En fer-lo Senyor el van situar a la mateixa tarima que el poder, de manera que el poder polític es va trobar Jesús a la seva estrada. Com que no es van poder posar per sobre de Jesús, el van fer Senyor de Senyors.

En fer de Jesús el Senyor dels Senyors, el van convertir en la font del poder i en el legitimador d'aquest. Així doncs, les ensenyan-ces humils, manyagues, tendres, poètiques i

profundes, que són l'esperit incopsable del rabí Jesús, van esdevenir doctrines, preceptes, lleis del Senyor Jesús.

Els poderosos de la terra van voler que aquesta doctrina divina, aquestes lleis i preceptes, aquesta legitimació del poder fos la cola que cohesionés els pobles. Van voler que la seva prèdica fos l'aparell ideològic al qual totes les ments, tots els sentirs i totes les accions s'havien de sotmetre. Van voler que fos la base sòlida i inviolable on se cimentés l'ordre que ells imposaven, és a dir, que Jesús fos el suport del seu poder.

Els que es van considerar seguidors directes i representants de Jesús també es van anomenar a si mateixos *senyors, prínceps de l'Església*, i van esdevenir senyors que exercien la «potestat sagrada» enfront de la «potestat política».

Van llegir les narracions del naixement de Jesús des d'aquests patrons. Així van veure en el seu naixement, el naixement del Senyor dels Senyors, encara que humil, entre palla, al costat del bou i la mula, però aclamat pels àngels del cel i les estrelles i les llums del cel com a fill de Déu, el Senyor. Això va fer que en ocasions el poder tendís a mostrar-se humil i amable com el del Senyor de Senyors.

Avui tot això s'ha acabat. Avui hem d'aprendre a estimar-lo, respectar-lo i venerar-lo sense fer-lo Senyor.

Potser ara podem recuperar la grandesa incomparable del mestre Jesús de Natzaret, en la seva senzillesa, proximitat, calidesa i profunditat.

Un mestre que és el camí, la veritat i la vida, com pot tenir doctrines i lleis? Només ell és la doctrina i el camí, i només el seu esperit és la llei. La seva persona i el que trasllueix és el camí, la veritat i la vida. I no hi ha cap altre camí, cap altra doctrina ni cap altra llei que provingui d'ell.

El mestre del silenci complet de si mateix, el mestre de la humilitat, la senzillesa, la proximitat, la subtilitat, la tendresa i la bellesa, com pot ser Senyor? Què en farà, del senyoriu?

Fer-lo Senyor que imposa doctrines, lleis, preceptes i organitzacions és empètitir-lo en les nostres ànsies d'engrandir-lo.

Ell es troba més enllà de les nostres mesures, més enllà del senyoriu. El senyoriu i el poder el desfiguren, perquè el mesuren amb la nostra petita mesura.

Com entendre Jesús en les noves condicions culturals?

Els nostres avantpassats van entendre Jesús, d'una banda, com a mestre, profeta i messiès, i, de l'altra, com a fill de Déu i redemptor. Com el podem llegir avui?

No sabem qui és però sabem que en la seva persona i en les seves paraules i obres es mostra l'absolut.

Sabem que és mestre, profeta, messiès, fill de Déu, redemptor, verb de Déu; ara bé, tot això és un parlar cert però només simbòlic.

Allò que Jesús és realment no es pot descriure perquè s'ho va empassar l'absolut, sense que la seva carn i el seu esperit deixessin de ser carn i esperit d'home. A Jesús el va envair l'absolut en el seu misteri impenetrable, però no el va aniquilar. Així, en ell, l'absolut, amb el seu abisme buit de formes, va tenir cara, veu, mans i cor d'home. En la seva bondat i veritat va mostrar l'abisme sense forma com a Pare.

Amb quines paraules hem de parlar d'ell en les coordenades culturals de les noves societats industrials?

Haurem d'aprendre a viure més clarament i conscientment *l'abisme informe absolut* en el si dels símbols mil·lenaris i poderosos del passat. És amb aquest esperit que s'han de llegir, meditar i viure les narracions del seu naixement.

Els savis dels nostres avantpassats sabien que quan parlaven del messiès, del fill de Déu o del verb de Déu, les seves paraules i figures es desfonaven en el «sense forma». Però aquestes figures tenien teixits resistents, ordits per trames de creences col·lectives assentades fortament en la

col·lectivitat. L'epistemologia mítica del temps feia que per a la gran majoria dels seguidors de Jesús, les paraules descrivissin la manera de ser de Jesús.

Nosaltres, avui, hem d'aprendre a utilitzar aquestes formes, experimentant i sabent que aquestes representacions són com miratges en el desert sense límits d'«el que és». Hem d'aprendre que utilitzem formes per expressar-nos i per orientar la nostra indagació, però sabent que tan sols són núvols tènues del matí que el sol desfà en sortir.

Les venerables formes del passat segueixen vives, però si caminem cap on apunten se'ns dilueixen a les mans mentre ens parlen del que és impossible parlar, suggerir ni apuntar.

Aquesta situació nostra és privilegiada perquè ens allunya de tota idolatria, dogmatisme, intolerància o complaença. Estem despullats davant d'allò despullat.

En aquesta condició de desposseïment radical, podem parlar d'ell, dirigir-nos cap a ell, suggerir-lo.

Així doncs, les dificultats que les societats dinàmiques i globalitzades, sense creences, sense religions, sense déus i sense sacralitats, creen a la interpretació tradicional de Jesús de Natzaret des de la fe-creença resulten beneficioses per a una comprensió més correcta de la seva realitat.

El parlar sobre Jesús i la seva revelació només és simbòlic.

El Nadal parla del mestre del coneixement silenciós

Els símbols i mites no tenen una significació unívoca, encara que tinguin una intenció clara. Aquesta llei general de la interpretació simbòlica es compleix, de manera especial, en les narracions del naixement de Jesús.

A continuació reprendrem els temes del Nadal, tot i que ara ho farem com a expressió de l'ensenyança principal de Jesús.

La revelació de Jesús, com la de tots els grans mestres de l'esperit, és una revelació que no es pot dir amb paraules. La conseqüència d'aquesta revelació és un coneixement i un sentir, però silenciós perquè desborda completament les nostres possibilitats limitades de dir i representar. Així doncs, la revelació és una revelació subtil; i la nostra notícia d'aquesta és un conèixer i un sentir silenciós.

Aquesta va ser la gran experiència dels deixebles amb Jesús. Quan van voler representar allò irrepresentable, quan van voler al·ludir a aquesta ensenyança de Jesús, van parlar del seu naixement.

En aquest sentit, la narració del naixement de Jesús va intentar simbolitzar *les característiques principals de la revelació de Jesús, que són les característiques principals del coneixement i el sentir silenciós.*

Com ja hem dit, la narració del naixement de Jesús no és una narració de fets, no és una crònica, sinó que és una representació, una simbolització del que va ser l'ensenyança principal, el cor de l'ensenyança de Jesús, de la seva revelació: el coneixement silenciós.

Per fer-ho, els seus deixebles van agafar els elements clau d'un mite ancestral, el del naixement de déus i herois, per simbolitzar al màxim possible aquesta revelació inefable.

La narració del naixement està formada per uns símbols clau enfilats en una narració. Aquesta és l'estructura comuna dels mites: són símbols poderosos enfilats en una narració. La narració només pretén posar en relleu els símbols clau.

Els símbols clau de la narració del naixement són els que ja hem trobat, és a dir, *la nit còsmica, la cova i el si d'una mare.* En realitat es tracta de tres símbols confluents perquè insisteixen en una mateixa idea des d'una perspectiva triple: *una perspectiva còsmica, una de terrestre i una altra d'humana.*

Per entendre la profunditat del missatge del mite de la Nativitat, n'hi ha prou a prestar atenció a aquests tres grans símbols.

Jesús, la llum del món, neix en el moment clau de la nit còsmica, des de les tenebres del si de la terra, en una cova, i de la foscor de les entranyes de Maria.

Encara que els símbols del mite semblin suggerir la contraposició de la llum i la foscor, la contraposició de la llum i les tenebres, això no és així.

En la *nit fosca* brilla la comprensió de la immensitat i el sentiment d'allò il·limitat, com no pot suggerir la llum del sol.

Les *tenebres dels abismes de la terra o la foscor del si d'una mare* són més eloqüents que els camps oberts.

Aquests tres tipus de tenebres –la del cosmos, la del si de la terra i la de les entranyes d'una mare– són foscors que il·luminen la ment i el sentir més que un dia clar.

Aquestes tres foscors-llum no són tres sinó una de sola.

Com anomenarem aquesta foscor, *foscor lluminosa o claredat fosca?*

La veritat que ens va portar Jesús, la veritat del Déu Pare, és la veritat absoluta, una veritat que es troba més enllà de les possibilitats pobres i limitades del nostre cap i el nostre cor.

Una veritat que excedeix totes les nostres possibilitats de representació.

Sabem de la seva veritat amb una certesa indestructible, però no la podem individualitzar diferenciant-la de les altres veritats (qualsevol diferenciació seria filla d'una formulació, i la veritat de Jesús no és cap formulació), no la podem acotar ni representar.

És una veritat buida, sense límits, que ho abasta tot.

I és una veritat que ho abasta tot perquè no pot ser diferenciada de res.

És la veritat de tot perquè està buida de qualsevol objectivació possible.

I perquè és inobjectivable, la vivim com a res.

És certesa completa i buit complet.

És pes de certesa, però no és certesa de res.

És presència indubtable, però no és presència de ningú.

És la llum de l'absolut, però per les característiques descrites és llum tenebrosa.

És com la nit del cosmos, fosca com els espais infinits però clafida de galàxies de sols.

És com les entranyes de la terra i com el si de Maria, fosques però dadores de vida.

Des de la revelació de Jesús, simbolitzada en el mite del seu naixement, la llum més intensa i les tenebres de la nit ja no estan separades per a nosaltres, estan indissolublement unides.

La llum de l'absolut és tan pura i intensa que resulta tenebrosa per als nostres humils ulls d'animals vivents.

I la tenebra de la presència de l'absolut és més enlluernadora que el sol del matí.

Els textos dels grans de l'esperit ens parlen d'aquest doble aspecte, de llum i de tenebres, del coneixement de la revelació de l'absolut, que és la revelació del Pare, que és el coneixement silenciós, que és la revelació en Jesús.

Parlen de la tenebra absoluta que és no-imatge, no-representació absoluta; parlen de llum absoluta que també, per la seva claredat, intensitat i desmesura, és no-imatge. Ambdós aspectes constitueixen una unitat inseparable.

Així ho han entès els grans al llarg de la història:

El Pseudo-Dionís l'Areopagita, en el segle IV, a *De la teologia mística* ja parlava dels misteris de la paraula de Déu, simples, absoluts, immutables, en les tenebres més que lluminoses del silenci que mostra els secrets.

Diu que els misteris es produeixen enmig de les tenebres més negres, perquè desborden fulgurants de llum.

Diu que en la tenebra habita aquell que es troba més enllà de tot ésser. La revelació té lloc en les tenebres del no-saber. En aquesta revelació, pel mateix motiu que res no es coneix, s'entén sobre tota intel·ligència. I prega a Déu perquè puguem penetrar en aquesta foscor més que lluminosa.

Joan de la Creu diu a «La noche oscura»:⁸

*En una noche oscura,
con ansias, en amores inflamada.*

I continua:

*A oscuras y segura
por la secreta escala disfrazada*

I el vers conclou:

*¡Oh noche que guiaste!
¡oh noche amable más que la alborada!
¡Oh noche que juntaste
Amado con Amada,
Amada en el Amado transformada!*

Al «Cantar del alma» diu:⁹

*Que bien sé yo la fonte que mana y corre,
aunque es de noche.
Aquella eterna fonte está escondida
que bien sé yo do tiene su manida
aunque es de noche.
Su origen no lo sé, pues no le tiene,
mas sé que todo origen de ella viene,
aunque es de noche.
Sé que no puede ser cosa tan bella,
y que cielos y tierra beben de ella,
aunque es de noche.
Bien sé que suelo en ella no se halla,
y que ninguno puede vadealla,
aunque es de noche.
Su claridad nunca es oscurecida,
y sé que toda luz de ella es venida,
aunque es de noche.*

En un altre bell vers diu:¹⁰

*Entréme donde no supe
y quedéme no sabiendo,
toda ciencia trascendiendo.*

I conclou:

*Y, si lo queréis oír,
consiste esta suma ciencia
en un subido sentir*

---

⁸ SANT JOAN DE LA CREU. *Obras completas*. Burgos: Monte Caramelo, 1982, pàg. 21-22.

⁹ *Ibidem*, pàg. 29.

¹⁰ *Ibidem*, pàg. 24.

*de la divinal esencia;
es obra de su clemencia
hacer quedar no entendiendo,
toda ciencia trascendiendo.*

El gran místic i poeta musulmà del segle XIII Rumi va dir:

La lluna va obtenir la llum perquè no va témer la nit.

El també místic i poeta musulmà del segle IX Al-Hallaj, en els seus «Poemes d'amor diví», va escriure:¹¹

*L'aurora del Ben Amat
s'ha aixecat durant la nit.
Resplendeix i la seva lluminositat no tindrà crepuscle.*

*Si l'aurora del dia s'aixeca durant la nit,
l'aurora dels cors no s'extingirà mai.*

El gran mestre vedàntic hindú Nisargadatta, gairebé contemporani nostre, deia:

*Abans estava tan segur de tantes coses..., ara no estic segur de res.
Però sento que no he perdut res en aquest no saber,
perquè tot el meu coneixement era fals.
La meva ignorància és, en si mateixa, coneixement
del fet que tot coneixement és ignorància,
del fet que «no sé» és l'única afirmació vertadera que pot fer la ment.¹²*

Tot és visible a la llum del dia, excepte la llum del dia.¹³

*En la llum no hi ha res.
I ets només llum.¹⁴*

Aquest coneixement que és un no-coneixement; que és llum en les tenebres i tenebres en la llum més enlluernadora; que és cosmos, terra, humanitat i, a la vegada, llum absoluta; que és part de la terra i de la carn, però de terra i carn verge perquè, encara que sorgeixi del nostre ésser humà, en aquest petit planeta nostre, i sigui part de la nostra espècie, és fecundació i do des de més enllà de totes les nostres possibilitats, és do diví.

Parlar del part d'una verge és parlar del que és creació i do, del que és tenebra lluminosa o del que és coneixement sense forma, coneixement silenciós, coneixement que silencia qualsevol interpretació i qualsevol imatge.

Aquest és el missatge dels mestres de l'esperit, aquest és el coneixement silenciós, aquest és el missatge de Jesús, simbolitzat en el gran esdeveniment del seu naixement.

¹¹ HALLÂDJ, Hussayn Manssur. *Poemas de amor divino*. Madrid: Ediciones Miraguano, 1986, pàg. 33.

¹² NISARGADATTA MAHARAJ, Shri. *Conversaciones con...* Màlaga: Ed. Sirio, 2005, pàg. 521.

¹³ *Ibidem*, pàg. 522.

¹⁴ *Ibidem*, pàg. 514.